

RIBIŠTVO SEVEROZAHODNE ISTRE V OBDOBJU BENEŠKE REPUBLIKE

Darko DAROVEC

Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije Koper, SI-6000 Koper, Garibaldijeva 18
e-mail: darovec@zrs-kp.si

IZVLEČEK

Članek na podlagi beneške zakonodaje, mestnih statutarnih odredb, davčnih predpisov, ugotovljenih mer in cen ter drugih zgodovinskih virov in razpoložljive literature obravnava ribištvo kot eno od osrednjih gospodarskih panog v severozahodni Istri. Ta je prinašala razmeroma visoke zaslužke zlasti Pirančanom, in sicer predvsem zaradi ugodne lege ribiških lovišč in prilagajanj tehnikam ribolova. Tako so se Piranski ribiči podajali v lov na odprto morje že vsaj od konca 15. stoletja dalje, torej vsaj dve stoletji prej, kot je bilo doslej znano v literaturi. V Kopru, Izoli in Miljah pa so z ribolovom zadovoljevali predvsem domače potrebe.

Prélomnico v tej gospodarski panogi so namreč predstavljale vse bolj uveljavljane in na mednarodnih trgih cenjene soljene morske plave ribe, predvsem sardele, ki so jih obilno lovili na odprtih morjih in so zagotavljale trajnost izdelka. Z večjimi zaslužki od ribolova in predelave pa so se večale tudi državne in komunske davčne obveznosti, še posebno po sredi 17. stoletja, ko se v Istri kot ribolovno središče uveljavi Rovinj, kar na drugi strani privede do vse večjega izmikanja davčnim obveznostim in do kontrabanta, zlasti v smeri Trsta, Furlanije in nekaterih zahodnojadranskih mest.

Ključne besede: zgodovina, gospodarstvo, ribištvo, Koper, Piran, Rovinj, mestni statuti

UVOD

Ribištvo je bilo še zlasti v preteklosti, poleg solarstva, vinogradništva in vinarstva ter proizvodnje oljčnega olja, ena osrednjih gospodarskih panog v severozahodni Istri. Z njo se niso preživljali le ribiči, temveč tudi prodajalci rib, solilci in predelovalci rib, sestavljalci in kipači ribiških mrež, graditelji ladij in čolnov, dobavitelji raznih vab, zlasti za lov sardele, izdelovalci solcov (*baril*) za soljenje rib, prevozniki svežih in soljenih rib ter še mnogi drugi. Riba je bila izredno pomembna prehranska potrebščina, zlasti za oskrbo mestnega prebivalstva, saj je ta še posebno v časih divjanja vojn in raznih epidemij predstavljala silne težave.

Čeprav je že Karel Veliki leta 804 razglašal istrskim ribičem, da je morje javno dobro in ribolov prost za vse, so kmalu od te tradicionalno donosne dejavnosti imeli največje koristi lastniki lovišč rib, to je posamezni komuni ter laični in cerkveni fevdalci. Zato je razumljivo,

da so zapisane uredbe na podlagi zatečenega običajnega prava našle častno mesto v skoraj vseh statutih istrskih komunov. Večina njih je z raznimi dodatki oziroma popravki veljala vse do konca 18. pa tudi v prvih letih 19. stoletja, čeprav so se razmere na področju istrskega ribištva predvsem po drugi polovici 17. stoletja temeljito spremenile. Določila istrskih srednjeveških mestnih statutov namreč izpričujejo v glavnem priobalni ribolov, medtem ko je razmahu dejavnosti v 17. in 18. stoletju dal poleta ravno ribolov na odprtem morju, zlasti lov sardele in druge majhne plave ribe, ki se je najbolj razvil v Rovinju, kar je nedvomno najbolj pripomoglo k temu, da je ta kraj v tem času postal eden najpomembnejših istrskih centrov z najvišjim številom prebivalcev. Ta "čudež" nekateri (Štulli, 1955, 11; Basioi, 1973, 261) pripisujejo prav odkritju Rovinjčana Biasija Caenazzija, ki je ugotovil, da sardele najbolj premamlja vaba stoččenih rakcev, kar je ribičem omogočalo, da so s stoječimi mrežami lovili tudi podnevi.

RIBIŠKA LOVIŠČA V SEVEROZAHODNI ISTRI

Sicer pa je bilo ob vsej vzhodnojadranski obali eno najplodnejših sezonskih lovišč cipljev v Sečoveljskem zalivu. V ta notranji del Piranskega zaliva pritekajo z reko Dragonjo in s širšega področja solin pomembne sestavine za ribjo prehrano, ki pred zimo ko nastopi sezona selitve, privabijo jate cipljev s strani rta Savudrije ter s strani rta Strunjana. Od 13. stoletja dalje je bilo eno od piranskih komunskih rezerviranih lovišč, ki so ga na javnih licitacijah podeljevali v zakup.

Drugo piransko sezonsko lovišče rib je bilo v zalivu Fažane, tretje pa v Strunjanu. O teh tudi natančno poročajo statutarni zapisi (STPI, 726-735). Poleg naštetih treh pa se v virih omenjajo še druga komunska lovišča rib (cf. Mihelič, 1985, 32; Mihelič, 1998,). V severozahodni Istri se omenjata še dve manjši plitvi zalivski lovišči, Stagnon in Campi (Basioli, 1966, 166), ki sta bili v lasti koprškega komuna že od začetka zasedbe Beneške republike (1279) kot komunski rezervirani lovišči, torej dani v zakup najboljšemu ponudniku (Cherini, 1970, 52). Koprsko lovišče rib pa je bilo še na severni strani Debelega rtiča, na današnjem območju miljske občine, ki se je raztezalo od pomola miljskih solin do konca rta Debelega rtiča (M/1115, 63). Od njega pa je vsaj do konca 16. stoletja redno prihajal tudi sicer skromen dac v koprsko komunsko blagajno, poimenovan po kraju "Valle S. Ellero".

Območje komunskih rezerviranih lovišč označujejo v istrskih obalnih mestih tudi s skupnim imenom *palus*, *palludi* ali *paludi*, ki sicer povsem spominja na latinski izvor besede za močvirje (*palus*, *-udis*), kar bi zlasti za območje koprskih komunskih ribišč utegnilo biti zavajajoče. V tem primeru gre verjetno za *palus*, *-i*, to je kol - kolec, saj je bila temeljna razlika med priobalnimi komunskimi lovišči rib in t. i. svobodnimi, tj. lovljenje rib na odprtem morju, ravno v tem, da so komunska lovišča rib vsako leto zakoličevali s koli in jih tako

ločevali med posameznimi zakupniki; večkrat se omenjajo polovice, četrtine, celo osmine ribiških področij (Mihelič, 1985, 33). Za zakoličevanje teh lovišč pa so bili zadolženi nadzorniki ribiških lovišč (*mari piscariarum*), ki so obenem kontrolirali poslovanje zakupnikov. V Piranu so npr. po naročilu podestata od 1. maja do konca avgusta zakoličevali ribiška lovišča s stotimi koli (...*facere poni centum palos in piscariis...*; STPI, X, 4). V neki določbi koprškega mestnega sveta z dne 2. 5. 1732 pa ribičem ponovno prepovedujejo lov brez dovoljenja zakupnika na območju *Pallud* od пристanišča *Porto Castello de Leone* do Ariola, Sermina in Canzana (M/1115B, 1354, 238). Na ozkem delu obalnega območja izolskega komuna ni nekih posebnih zalivčkov za sezonski lov rib, ni pa bilo moč v znanih dokumentih najti kake posebne omembe izolskih lovišč, morda tudi zaradi znane neprijetne usode izolskega arhiva.¹ Izolani so sprva le ob obali raztezali stoječe mreže ali pa so s kopnega vlekli male obalne mreže potegavke,² kot kaže, pa so se šele od prejšnjega stoletja dalje množičneje podajali na lov na odprto morje (Basioli, 1966, 171).

Ta ugotovitev je v glavnem veljala tudi za Koper, nekoliko manj pa morda za Piran, vsaj če to gospodarsko dejavnost v 17. in 18. stoletju primerjamo z razvojem v Rovinju, saj se vrsta odlokov beneških centralnih uradov in istrskih načelnikov v pogledu ribištva v glavnem nanaša na Rovinj, zlasti v zvezi s prometom in trgovino s soljenimi sardelami (CSM, 573), ter na stalne spore tega mesta z ribiči iz Chioggie. Iz tega gradiva marsikaj zveemo o sami tehniki ribolova, pa tudi o tem, kako dejansko močno je bila zastopana ta gospodarska panoga v Rovinju v primerjavi z ostalimi istrskimi mesti. Že sam podatek, da je bilo leta 1746 od vseh 300 ribiških ladij v beneški Istri 112 iz Rovinja s 577 ribiči, medtem ko je bilo v Kopru 35 ladij z 112 ribiči, v Izoli 33 z 99 ribiči in v Piranu 34 ribiških ladij s 114 ribiči (CSM, 573), leta 1766 so v Rovinju našli preko 140 bark za lov sardel na odprtem morju (Cherini, 1970, 49),

Tabela 1: zbirni podatki iz statističnega poročila koprškega podestata beneškemu trgovskemu uradu iz leta 1746 (CSM, 573; prim. Gestrin - Mihelič, 1990, 25-26).

Table 1: Details from the statistical report by the Koper potentate to the Venetian Office of Commerce from 1746 (CSM; cf. Gestrin - Mihelič, 1990, 25-26).

	rib. ladje	ribiči	prevoz. l.	prevozniki	trg. ladje	mornarji	skupaj ljudi	skupaj ladij
Koper	35	122	18	36	26	72	230	79
Izola	33	99	-	-	13	44	143	46
Piran	34	114	60	122	15	47	283	109
Milje	11	33	-	-	4	11	44	15
Rovinj	112	577	10	40	40	185	802	162
Vsi kraji	300	1183	90	204	130	475	1862	520

1. O usodi izolskega arhiva prim. Kramar, 1988, 10.

2. Za tipe mrež in tehniko morskega ribolova prim. Umek, 1970, 515 sq., Basioli, 1978, 130-138 in Mihelič, 1985, 34.

leta 1780 pa je bilo v Rovinju že 1165 ribičev ali 32% vsega aktivnega neagrarnega prebivalstva (Basioli, 1973, 268), kaže na nagel vzpon rovinjskega ribištva.

Na tem mestu se ne bi podrobno spuščali v predvsem v 18. stoletju stalno prisotno razpravljanje in obtoževanje med istrskimi in chioggijskimi ribiči o tem, da naj bi slednji z uporabo raznih škodljivih metod ribarjenja, predvsem z dolgimi in globokimi mrežami *sardelarami*, obteženimi s kamni in drugimi utežmi, lovili "po dnu" ter s tem uničevali morskno favno in floro, zlasti pa jajčeca rib, s čimer naj bi prinašali veliko obubožanje ne le morskemu življu, temveč vsemu istrskemu prebivalstvu (Leggi, 1757, III., 150-153). Kljub dokazovanju nasprotnega, da še zlasti sardele ležejo svoja jajčeca direktno v morje in ne na morskno dno ter da s svojimi mrežami ribiči iz Chioggie ne posegajo neposredno po morskem dnu, se Istrani niso uklonili in večkrat so dosegli, da so vsem "tujcem" prepovedali ribolov v njihovih ozemeljskih vodah (Basioli, 1973, 263-271).

Šele leta 1801 zasledimo prvo pritožbo Koprčanov nad ribiči iz Chioggie, pa še tedaj zato, ker so "vdirali" na njihova komunska lovišča na območju "med dvema rtoma", Ronkami in Debelim rtičem (Cherini, 1970). Iz teh poročil pa pravzaprav izvemo, do kod so segale "ozemeljske vode" posameznih severozahodnih istrskih komunov. Pirančani so nedvomno gospodovali nad morjem od Savudrijskega polotoka do rta Ronek, kjer je potekala tudi meja med izolskim in piranskim komunom, medtem ko so Koprčani smatrali območje od rta Ronek do Debelega rtiča za svoje ozemeljske vode, saj že v nekem sklepu z dne 11. aprila 1667 koprski Veliki svet prepoveduje na tem območju tako tujim kot lokalnim ribičem globinski ribolov z vlečnimi mrežami ("grippi" e "bragagne"), ki so ga dovoljevali le na odprtem morju (Cherini, 1970, 52). Ukrep pa očitno ni bil usmerjen le v zaščito lovišč ali pa celo, kot bi danes dejali, v ekološke namene, temveč bolj v zavarovanje lastnih interesov, saj so s tem poskušali onemogočiti ribolov vsem nelokalnim ribičem. V ozadju je bila predvsem borba za obvladovanje domačega trga in za nadzor ter monopolizacijo cen na njem, kot nam morda najbolje ponazarjata ohranjena cenika rib v Kopru iz let 1734 in 1781 (M/1115b, 269 in M/1062, 219) ter pritožba koprskih ribičev svojemu mestnemu načelniku leta 1770, ki je pri beneškem senatu zanje celo izposloval prepoved ribolova z vlečnimi mrežami, usmerjeno predvsem na račun ribičev iz Chioggie. Običajni razlogi o uničevalskih posegih takega načina ribolova, ki je bil seveda predvsem izgovor za pregon hude kon-

kurence, so tokrat uspeli, ne glede na to, da je beneški urad "stare pravice" (*Provveditori alle rason vecchie*) v letih 1765 in 1766 ne le pripoznal ta način ribarjenja za neškodljiv, temveč tudi skladno s statuti posameznih istrskih komunov dovolil ribičem iz Chioggie in Burana lov v istrskih vodah.

PRODAJA RIB IN DAVKI

Ravno iz istrskih srednjeveških statotov in kasnejših določb k njim pa se zrcalijo prenekateri temeljni odnosi, uredbe in običaji, ki so urejali ribolovno dejavnost, še posebej pa razdelitev in prodajo rib ter obdavčevanje. Ker so v glavnem nastali v času, ko še ni bil razvit lov na odprtem morju, so predvsem urejali priobalni ribolov, to je pravila obnašanja in razdeljevanja ribjih lovišč, ribolovna sredstva in načine ribolova. Ta sklop problematike je med istrskimi statuti morda še najbolje obdelan v piranskem statutu, medtem ko koprski in izolski urejata zlasti prodajo rib.

V piranskem statutu tako zasledimo predpise o izboru čuvajev ribjih lovišč, o varovanju zalivov pred nepovabljenimi osebami, o prevzemanju ter razdeljevanju lovišč v zakup, opisane so številne časovne omejitve ribolova,³ s katerimi in kakšnimi mrežami, plovili in kje ter komu je dovoljeno loviti (STPI, 726-8), ukrepi, ki jih vsaj za tedanje pojmovanje lahko nedvomno uvrščamo v kategorijo gospodarnega upravljanja z morjem z visoko ekološko zavestjo.

Večina istrskih srednjeveških statotov je načeloma dovoljevala ribolov tudi nelokalnemu prebivalstvu, pod pogojem, da so ves ulov v "njihovih" vodah prodali na domačem trgu. S tem posamezen komun ni imel koristi le na področju preskrbovanja prebivalstva z živežem, temveč morda še bolj s prihodki od prispevkov, ki jih je prinašala zakonsko urejena prodaja rib. Zato ni nenaodno, da temu področju skoraj vsi istrski komuni posvečajo precej večjo pozornost kot pa samemu ribolovu. Statuti pa ne vsebujejo le obvezne prodaje rib v komunskih ribarnicah, čeprav te zavzemajo levji delež predpisov, saj z njimi določajo višino davščin, temveč tudi sanitarne ukrepe pri prodaji rib, načine predelave in prodaje sušenih in soljenih rib, pravila razdeljevanja kazni z ovaditelji prekrškov, nekateri pa celo cene posameznih rib, zlasti puljski statut, kjer je navedena cela paleta istrskega morskega plena (STPU, IV, 42). Ker v tem statutu, ki izhaja iz leta 1331, niso zajete sardele, kasneje najpoglavitejši istrski ribolovni artikel, naj bi po mnenju nekaterih potrjevalo tezo, da je bil tedaj razvit le priobalni ribolov (Basioli, 1978, 144).

3. Na primer od mihaelovega (29. september) do konca marca (kasneje so določili do 3. aprila; STPI, 729) so lastniki in zakupniki uživali monopolno pravico odločanja o izkoriščenju ribjih lovišč, medtem ko so bila piranska lovišča za preostalo obdobje na voljo vsem, čeprav ne za vse oblike ribolova. O načinih ribolova in ribiških orodjih ter o prepovedanih načinih in dobah ribolova glej podrobneje v Mihelič, 1985, 31-38 in Umek, 1970, 517-518. Primerjavo o sorodnostih in različnostih v posameznih istrskih statutih pa v vprašanih lovišč rib, ribolovnih sredstvih ter načinih ribolova podaja Basioli, 1978, 124-138.

Že prvo poglavje desete knjige piranskega statuta določa, da morajo zakupniki vse ribe, ki jih ulovijo na komunskih loviščih, prodati v Piranu, pod nobenim pogojem pa jih ne smejo odvažati drugam, in sicer so za prekršek najprej določili 100 solidov kazni, kasneje pa 25 lir.⁴ Prodajati so jih smeli le na tržnici Porta del Campo (STPI, 735). Nadalje statut določa, da mora Pirančan ali tujec, ki prodaja svežo ali soljeno ribo s teh lovišč, plačati komunu davek v višini enega denariča za vsak solid prodane ribe, le ribiči s komunskih zakupnih lovišč (*piscatoribus paludum comunis*; STPI, 735-6) so bili oproščeni te dajatve. Za lažji nadzor nad prodajo rib pa so še določili, da morajo prodajalci ves iztrženi denar spravljati v posodo, ki ne sme biti pokrita, temveč mora biti vsem na očeh, tako da se lahko vselej vidi, kolikšen je zaslužek, od katerega so nato izplačali zakupnika tržnice (STPI, 735). Tega določila npr. v koprskem statutu ne zasledimo, zato pa je prisotno v koprskih poglavjih (*Capitoli*) o ribjem dachu iz leta 1610 (M/1115, 59).

Izolski statut je glede prodaje rib še strožji od piranskega. Izrecno prepoveduje, da bi kdorkoli ribe odnašal izven ozemlja komuna, razen v slučaju slabega vremena. Sveže ali suhe ribe so smeli prodajati le v mestni ribarnici (*"in platea alieti apud bechariam"*), ves ulov pa je moral ribič ob prihodu v pristan iznesti iz čolna ali barke ter ga razložiti po zemlji. Le s posebnim dovoljenjem mestnega načelnika je smel del ulova odnesti domov za svoje potrebe, in to predno je začel s prodajo (STIZ, III, 28). Posebnost izolskega statuta je nedvomno določba, da zakupnika dacha ribarnice določijo z žrebom (STIZ, III, 98). V istrskih statutih le še rovinjski iz leta 1501 določa žreb, in sicer za razdelitev ribjih lovišč med ribiče (Basioli, 1978, 125), medtem ko drugi istrski komuni zakupnike ribjih dacev izbirajo med najboljšimi ponudniki.

Tudi koprski statut predpisuje izključno prodajo ribjega ulova v mestni ribarnici, le v primeru neurja dopušča drugo možnost. RIBE, ki so jih prodajali izven ribarnice, so zaplenili, kršitelj pa je moral plačati še globo v višini 100 solidov. Prepovedovali pa so tudi preprodajo rib; kazen za prekršek je bila 20 solidov ter izguba vseh rib. Posebnost koprškega statuta pa je zapoved, da morajo ribiči svoj ulov prodajati stoje, verjetno zato, da so jih tudi na ta način prisilili ribe čimprej prodati, kajti vsi statuti določajo visoke kazni v primeru, če bi ribiči prodajali nesveže ribe; v Kopru so morali ribiči npr. vsem tisti dan ulovljenim in neprodanim ribam odsekati rep, tako da so se že navidez ločile od svežih rib (STKP, III, 44-47). To je tudi eden od svojstvenih sanitarno-zdravstvenih ukrepov, ki so jih oblasti uvajale v mestih.

V primerjavi s kasnejšimi določbami o prometu in trgovini z ribami, še posebno pa z razvojem same gospodarske panoge, določbe istrskih statutov iz 14. in začetka 15. stoletja presenečajo zlasti na področju monopolizacije prodaje ulova in prepovedi preprodaje rib, kar velja zlasti za Izolo in Koper. To daje slutiti, da je tedaj na trgu vselej primanjkovalo te dragocene prehranske potrebščine oziroma da je bilo zanjo veliko povpraševanje. K temu nas navaja tudi predpis iz leta 1340, ki je določal, da mora vsakdo, ki bi v Koper prinesel svežo ali soljeno ribo, plačati komunu dva denariča od vsakega iztrženega solida od prodane ribe. Predpis se sicer umešča v neko drugo zgodbo, ko so Koprčani dolgovali določene pristojbine, ki jih očitno niso bili zmožni odplačati, pa so zato povišali verjetno tedaj najpomembnejše davke: za vino, kurilni in obdelovalni les ter za ribe (SMi, 1887, 265); za slednje je prej in tudi slabih dvajset let kasneje veljal le en denarič dacha za vsak solid prodane sveže ali slane ribe v mestni ribarnici (SMi, 1888, 129). Toda ker vemo, da so tako istrski komuni kot centralna beneška oblast najprej obdavčevali donosne panoge oziroma dejavnosti, lahko sklepamo, da tega prometa ni bilo malo. In če sklepamo na podlagi določila iz piranskega statuta iz leta 1358, da ta dach enega denariča za vsak solid prodane ribe plačujejo vsi ribiči, razen zakupnikov komunskih lovišč (STPI, 735), lahko ugotovimo, da se je ta dach v vseh komunih stekal na račun privatnih lovišč ter od ribolova na odprtem morju.

Ribolov na odprtem morju, še posebno na sardele, je namreč za Istro ali vsaj za njen severozahodni del v dokumentih izpričan prej, kot je to dokazoval Basioli, ki postavlja prvo omembo v leto 1658, čeprav na podlagi dalmatinskih zapisov domneva, da so tudi Istrani vsaj dve stoletji prej že lovili tudi na odprtem morju. Omenjenega leta so združeni ribiči iz Rovinja, Fažane, Pule in Malega Lošinja lovili na odprtem morju ob jugozahodni Istri, ko naj bi po njegovem mnenju mesečno ulovili od 5 do 7 ton plavih rib, predvsem sardele in skuš. Ob tem preseneča dejstvo, da še desetletje za tem v Rovinju v ceniku rib ne zasledimo katerekoli omembe male plave ribe, dasi je to ravno za Rovinj začetek obdobja ekonomskega vzpona, zahvaljujoč predvsem ribolovu sardele (Basioli; 1966, 167; 1973, 260).

Terminacija generalnega nadzornika za Istro, Dalmacijo in Albanijo Zaneja v zvezi z ribištvom iz leta 1609, ohranjena v piranski knjigi o dachih (LD), verjetno zato, ker se nanaša izrecno na piranske ribiče, pa potrjuje Basiolijevo zgolj domnevo o precej zgodnejšem ne le ribolovu na odprtem morju, temveč tudi lovu sardele, ki so poleg skuš, menol in sardonov predstavljale poglavito surovino za soljene ribe, v 18. stoletju v Benetkah in drugih krajih najbolj cenjen ribji proizvod. Omenjeni

4 Najpogostejše denarne obračunske enote v Beneški republiki so bile dukat, lira, solid in denarič, od druge polovice 16. stoletja v razmerju 1 dukat - 6,2 lir - 124 solidov - 1488 denaričev (Darovec, 1998, 97-106).

odlok pa ni pomemben le s tega vidika, temveč ker v povezavi s ribiškimi davčnimi predpisi razkriva celotno poslovanje v zvezi z ribištvom.

Najprej lahko ugotovimo, da so v primerjavi s koprskimi in izolskimi ribiči imeli piranski vsaj v 16. in 17. stoletju več manevrskega prostora in s tem možnosti zaslužka. Medtem ko prvim ne le določbe srednjeveških statutov, temveč tudi davčni predpisi za koprsko fiskalno komoro še iz leta 1795 (DAPD, 690) prepovedujejo prodajo ribjega ulova izven mestne ribarnice brez plačila ustreznega daca ribarniškega dacarju, ne glede na to, kje so ribe ulovili, pa so piranski ribiči po navedeni terminaciji lahko ribe, ki so jih lovili v oddaljenih krajih, v Benetkah ali Dalmaciji, kjer so se zadržali dlje kot 15 dni, prodali tudi na tamkajšnjih trgih, tako da so tudi tam plačali dac po njihovih pravilih, zato pa jim ni bilo potrebno plačevati daca še doma. Če pa so jih pripeljali v prodajo v Piran ali kam drugam, pa so kot koprski in po izolskem statutu sodeč tudi izolski ribiči morali svojemu dacarju ribarnice plačati 1 denarič na vsak solid prodane ribe ali 1 solid od vsakega dvanajstega, kot so višino daca kasneje določali, in to tako za sveže kot za soljene ribe, s tem, da so soljenim ribam pribili še ceno porabljene soli in stroška za sodec (*Arnasi*),⁵ za soljene sardele pa so skladno z uveljavljenim običajem potrdili dac 8 solidov za *migliar*. Ta terminacija pa ni veljala za ribji ulov iz piranskih komunskih loviščih, ki so ga urejali s posebnimi predpisi o zakupu ribjega daca.

Pridobitev piranskih ribičev se je torej nanašala predvsem na daljša ribolovna obdobja na odprtem morju, kar pa lahko pojasnimo predvsem z razmeroma plodnimi domačimi priobalnimi ribolovnimi področji, ki so Pirančanom tedaj nudila dovoljšnjo preskrbo, medtem ko tega vsaj po davčnih predpisih in končno prihodkih ne moremo trditi za Koprčane. Tem so namreč poleg strogega določila, da morajo ves svoj ribji ulov prodati v domači ribarnici s plačilom dacarju enega denariča (*bagatino*) za solid prodanih rib, rakov in mehkužcev, z davčnimi določili iz okoli leta 1610 predpisovali taisti dac tudi za ribe, ki so jih ulovili na odprtem morju ali kje drugje in jih tam prodali. Že v roku dveh dnevov po vrnitvi v mesto so morali podati dacarju natančno poročilo o vseh prodanih ribah in mu plačati dac. Tudi za vse vrste soljenih rib, ki pa so jih očitno lahko prodajali ali prodajalci (*botegari*) v svojih trgovinah (*botege*) ali kdorkoli drug, so dacarju morali odšteti predpisani dac (M/1115, 59).

Razlika med koprskimi in piranskimi davčnimi predpisi pa se kaže tudi v tem, da slednji določajo, da sme zakupnik ali njegovi družabniki v mestni ribarnici

dve uri prodajati le domačinom na drobno, po ceni in po teži, kot se jim zdi primerno, nikomut pa ne smejo pod kaznijo 25 lir zavrniti prodaje, tako ne revežu kot ne bogatinu. Šele nato je lahko zakupnik prodajal na veliko domačinom ali tujcem, torej za preprodajo. Za prodajo domačinom za njihovo uporabo ni plačal nobenega prispevka več, saj je svojo obvezo z zakupom moral izplačati trikrat letno, in sicer ob sv. Mihaelu, za novo leto in za veliko noč, sicer je zapadel pod kazen 2 solidov po liri (10%), ki jih je odšteli piranskemu podestatu. Za vso svežo ribo, ki jo je prodal za izvoz izven ozemlja Pirana, pa je moral plačati dacarju rib 1 denarič po solidu, za soljene ribe za izvoz, tako po morju kot po kopnem, pa je bil dolžan odšteti 24 solidov za baril, 20 solidov za mastel in 3 solide za podeno, kot je že v preteklosti veljalo, se pribijajo piranski ribiški davčni predpisi iz leta 1589 (LD).

Daci za prodajo rib na domačih trgih so torej znašali od 8% do 16%, čeprav lahko opazimo, da je v večini obravnavanega obdobja v Kopru, Izoli in Piranu dac za svežo ribo, prodano v domači ribarnici, znašal 8,3%. V Rovinju pa so davčnim izterjevalcem tako domači kot tuji ribiči plačevali osmino vrednosti ulova iz komunskih, šestino pa iz privatnih lovišč (Basioli, 1978, 152). Najbolj pa so bile obdavčene ali ocarinjene soljene ribe, ki so jih morali istrski ribiči izvažati v Benetke, in sicer s 26% dacom (Benussi, 1888, 163). Carine so bile namreč v starem in srednjem veku, v nekaterih deželah pa še pozno v novi vek, obdavčitve na raznovrstno blago v notranjem (državnem) prometu.

MERE IN CENE RIB

Na tem mestu se nam zastavlja vprašanje velikosti in nenazadnje sorazmernosti med posameznimi navedenimi merskimi enotami oziroma posodami za soljene ribe, ki so predstavljale osnovo za odmero dacev. Osnovna ugotovitev, ki jo podkrepljujejo tudi podatki tiskanih davčnih predpisov beneškega urada za nadzor javnih financ za koprsko fiskalno komoro iz druge polovice 18. stoletja, je, da si, vsaj sodeč po višini odmerjenega daca merske enote baril, mastel in miliarij, sledijo v obratnem sorazmerju s sicer uveljavljenimi enako poimenovanimi posodami za olje, saj je za olje veljalo razmerje 1 miliarij = 5 mastelov = 10 baril (Herkov, 1971, 40), medtem ko za vino velja razmerje 1 baril = 12 mastelov (Herkov, 1978, 360).

Že podatek iz omenjenih tiskanih predpisov iz leta 1795, da ribji mastel tehta 50 liber, kaže na povsem svojstvene merske enote, ki pa jih v nasprotju z oljčnimi in vinskimi ni bilo moč primerljivo najti v razpoložljivi

⁵ Boerio, 1856, pod tem geslom bralca napoti na *bote*, za katero pravi, da je enakovredna volumnu 10 mastelov, vendar gre v našem primeru verjetno za splošno oznako posode, v kateri so pripravljali soljene ribe. O postopku soljenja gl. Mihelič, 1985, 35.

literaturi.⁶ Ta vir nam postreže še s podatki, da je tedaj znašal dac za migliar sardel 13 solidov, medtem ko je dac za baril skuš in giric (*menole*) znašal 20 solidov, mastel sardonov pa 15 solidov. Poleg tega so bili raki obdavčeni z 1 solidom za vsakih 20 prodanih, za vsako polenovko (*baccalarius*) so odšteli 6 denaričev daca, toliko pa so prodajalci plačali tudi za libro mariniranih rib. Za sušene ribe, prekajene "*ridotti in Cesame, in Gelo*" ali v katerikoli sestavi in obliki so morali plačati dacarju kot za sveže ribe en solid od vsakega dvajnajstega pridobljenega s prodajo. Navedene določbe pa so v glavnih obrisih tudi edine spremembe oziroma dopolnila k že obravnavanemu koprskemu davčnemu kapitolariju iz začetka 17. stoletja, morda še s to razliko, da je vsaj višina posameznih dacev veljala za celotno Provincio ter da so bili solidi preračunani v t. i. tržno obračunsko valuto (*Valuta Piazza*) v vrednosti dukata po 8 lir (CAP. DAC, 132-136).

Tabela 2: razmerje davkov po merskih enotah za sodce rib po davčnih predpisih leta 1589 v Piranu.

Table 2: The ratio of taxes as per units of measure for barrels of fish according to the tax regulations from 1589 in Piran.

	baril	mastel	miliarij sardel	podera	liber (0,477)	kg
solidov daca	24	20	8	3		
razmerje	1	1,2	3	8		
teža	1	1,2	3	8	60	28,62
		1	2,5	6,6	50	23,85
			1	2,6	20	9,54
				1	7,5	3,58

Toda za soljene sardone je v nasprotju s soljenimi sardelami, ki so jih morali Istrani že po odloku urada *Ufficiali alle Rason Vecchie* z dne 30. aprila 1731, kar je beneški senat potrdil s dekretom 22. septembra 1735 (Parenzo, 1894, 5), vse izvoziti v Benetke in tam prodajati po monopoličnih cenah, je za sardone po davčnih predpisih iz leta 1757, 1790 in 1795 veljalo, da teh ne smejo izvažati v Benetke, lahko pa v druge kraje Beneške republike ali na Avstrijsko. Zato kaže višino odmerjenega daca za razmerje med merskima enotama, barilom in mastelom, na podlagi razpoložljivih podatkov različnih vrst slanih rib in različnega odnosa do prodaje in izvoza jemati z rezervo.

Tabela 3: razmerje davkov po merskih enotah za sodce rib po davčnih predpisih iz leta 1795 (razen za mier).

Table 3: The ratio of taxes as per units of measure for barrels of fish according to the tax regulations from 1795 (except for mier).

	mier ⁷	baril	mastel	miliarij sardel	liber (0,477)	kg
solidov daca	70	20	15	13		
razmerje	0,285	1	1,3	1,54		
teža		1	1,2	3	60	28,62
			1	2,5	50	23,85
				1	20	9,54

Približno oceno razmerja med posameznimi merskimi enotami za soljene ribe, preračunano v današnje težne mere (kg), kot sledi iz tabele, v glavnem potrjujejo tudi cene posameznih svežih rib oziroma sorazmerno s ceno in težo predvideni iztržek dacev od svežih rib glede na predelane soljene ribe. Tu si poleg podatka, da se velikost sardel na istrskem območju giblje od 30 do 36 primerkov v kilogramu (Basioli, 1973, 259), lahko pomagamo še s predpisanimi cenami rib v koprski ribarnici iz leta 1734 (M/1115b, 269) in 1781 (M/1062, 219), za primerjavo pa pridejo v poštev še znane cene rib na Reki leta 1530 in v Šibeniku leta 1628 (Basioli, 1966, 186).

Če bi torej primerjalno z dacom za svežo ribo računali dac za soljeno, bi v barilu skuš bilo le slabih 10 kg rib, v mastelu sardonov slabih 15 kg, v migliarju sardel pa prav tako slabih 15 kg rib, zato taka primerjava in izračun razmerij za ugotovitev teže oziroma vsebine posameznih merskih enot za soljene ribe ni na mestu.

Edini zanesljivi podatek o teži je navedeni mastel sardonov s 50 librami teže, kar bi predstavljalo 23,85 kg. Če pri tem upoštevamo, da je praviloma tretjina teže soljenih rib odpadla na sol, je bilo v posodi dejansko okrog 15 kg rib. Toda sardoni so bili dovoljeni za izvoz le v druge dežele in ne v Benetke, kar verjetno pričča, da v Benetkah niso bili tako cenjeni in po njih ni bilo povpraševanja, zato je bil davek na to slano ribo enak davku na svežo.

Drugače je očitno s skušami in menoli, spet drugače s sardelami. Ker so slednje tudi pri prodaji sveže ribe računali le po kosu, lahko upravičeno domnevamo, da se je mera migliar nanašala na število sardel, to je na 1000 sardel.⁸ Če namreč povprečno 33 sardel tehta 1

6 Npr. Scottoni (1773), ki prinaša skoraj vse beneške mere tistega časa, ne navaja mier za ribe; cf. Herkov, Parenzo, Bratti, Županović.

7 Zalin, 1976, 190, pravi, da je dac za mier "lire 3.10"; oljčna mera miero = 40 medrov = 1000 libr (cf. Parenzo, 1894, 11; Herkov, 1971, 42). Po Herkovu je torej meder 25 libr, medtem ko ima Miheličeva (1989, 25) oljčni meder za 40 oljčnih libr.

8 Domnevamo lahko, da so merico mastel za sardone uporabljali prav tako za 1.000 srednje velikih rib, saj je 45 do 60 sardonov na kg predstavljalo 1. kategorijo teh rib, do 80 rib na kg 2. kategorijo, manjše ribe pa so zmleli v ribijo moko, nam je pričal dolgoletni sodelavec ribiškega podjetja Delamaris iz Izože Zvonko Filipi (zapis z dne 10. 8. 1998 pri avtorju).

Tabela 4: cene posameznih vrst rib od 14. do 18. stoletja.

Table 4: Prices of different kinds of fish from the 14th to the 18th centuries.

Pula (ime po viru) 1331	cena den. za libro	Reka 1530	Šibenik 1628	Koper (ime po viru) 1734	cena solid za libro	Koper (ime po viru) 1781	cena solid za libro	hrv. ime	strokovno ime	slov. ime
	v postu	denarič	solid		v postu		v postu			
de barbonis	12 16			Barboni grossi	8	Barboni da libra in sù	14	trlja	Mullus spp.	bradač
						Deti più piccoli	12			bradač
						Deti più minuti	8			bradač
de varolis de grassa	12 16							kubin	Dicentrarchus labrax	brancin
				Branzini di maggior peso di lib. sei	10	Branzini da lib. 2 in sù	15			brancin
				Branzini grandi	8	Branzini fino alle 2 lib.	12			brancin
						Branzini di 1 lib. in giù	10			brancin
de grongis	12 16	12	6					ugor	Conger conger	ugor
de horadis	12 16			Orade di maggior peso di lib. sei	10	Orade del peso di 1 lib. fino le lib. 3	14	komarča	Sparus auratus	orada
				Orade grandi	8	Orade di 2	12			orada
				Orade giovani	6	Orade più minute	10			orada
de sorelis	12 16							šnjur	Trachurus mediterraneus	šnjur
de sorlis	12 14			Surri	4	Suri	7	šnjur	Trachurus trachurus	šnjur
de dentalibus	12 16	18		Dentali di maggior peso di lib. sei	10	Dentali da lib. 2 in sù	15	zubatac	Dentex dentex	zobatec
				Dentali grandi	8	Dentali fino alle 2 lib.	12			zobatec
						Dentali di 1 lib. in giù	10			zobatec
de cavedonis	12 16	18	6	Cievoli della Ponta	8	Cievoli grossi	12	cipal	Mugil auratus	zlati cipelj
				Cievoli quando euedono(?)	6	Cievoli piccoli	10			zlati cipelj
de mugielis	12 16					Volpine da lib. 2 in sù	15	cipal	Mugil cephalus	navadni cipelj
						Volpine da lib. 2 in giù	14			navadni cipelj
						Volpine più piccole	11			navadni cipelj
de cevalis	12 14							cipal	Mugil spp.	cipelj
de anguillis grossis	12 16		4	Angosigoli grossi	6	Angozigoli grossi	13	iglica	Belone belone	iglica
				Angosigoli minuti	4	Angozigoli più piccoli	11			iglica
				Anguille	6	Bisatti da libra in sù	14	jegulja	Anguilla anguilla	jegulja
						Bisatti da libra in giù	12			jegulja
						Bisatti da mezza libra in giù	10			jegulja
de sogeis	12 16			Sfogle grandi	8	Sfogle grosse	15	list	Solea spp.	morski list
						Sfogle più piccole	12			morski list

ANNALES 14/98

Darko DAROVEC: RIBIŠTVO SEVEROZAHODNE ISTRE V OBDOBJU BENEŠKE REPUBLIKE, 16-34

Pula (ime po viru) 1331	cena den. za libro	Reka 1530	Šibenik 1628	Koper (ime po viru) 1734	cena solid za libro	Koper (ime po viru) 1781	cena solid za libro	hrv. ime	strokovno ime	slov. ime
de pisc. sanc. Petri	12 16					Sampieri	10	kovač	Zeus faber	kovač ali petrica
de thunesis	12 16	12	4					tuna	Thunnus thynnus	tun
de scorpelis	12 16							škrpina	Scorpaena scrofa	rdeča bodika ali škarpena
de scorpenelis	12 14							škrpun	Scorpaena porcus	škarpena
de merlis	12 14							vrana	Labrus merula	morska vrana
de lepis	12 14							lumbrak	Crenilabrus spp.	pisana ustnača
de corvelis	12 14							kavala	Sciaena umbra	konj
de umbrelis	12 14							grb	Umbrina cirrosa	grb
de ribonis	12 14			Riboni	6	Riboni grossi ⁹	10	arbun	Pagellus erythrinus	ribon
						Riboni piči minuti	8			ribon
de baragiis	12 14							fratar	Diplodus vulgaris	fratr
de pallamidis	12 14		5					polanda	Sarda sarda	palamida
de scombris	12 14	6 kom solid	4	Scombri	6	Scombri da 1 lib. in su	12	skuša	Scomber scombrus	skuša
						Scombri da 1 lib. in giu	11			skuša
de ragnis piscibus	12 14							pauk	Trachinus spp.	morski pajek
de pisc. boca in chavo	12 14							bezmek	Uranoscopus scaber	zvezdogled
de ocladis	12 14							ušata	Oblada melanura	črnorepka
de pighis	12 14							smokva	Labrus bimaculatus	smokva
de agis	12 14			Agoni	6	Agoni	11	iglica	Belone belone	iglica
de pecudis	10 12	8	3					raža-volina	Raja spp.	raža
de ragiis	6 8			Raza	4	Rasa	6	raže	Raja spp.	raža
de salpis	10 12		3					salpa	Boops salpa	salpa
de malodis	10 12					Rospo	6	grdobina	Lophius piscatorius	morska žaba
de canteris	10 12							kantar	Spondyliosoma cantharus	kantar
de lasertis	10 12			Lacere	6			plavica	Scomber jap. colias	lokarda
de mostelis	10 12		3	Can	4	Cane	6	pas glušac	Mustelus spp.	navadni morski pes
de brugis	10 12			Asiario	2 3	Asiar	10	kostelj	Squalus acanthias	trnez
de omn. aliis. p. minutis	10 12							razne ribe		
de pardis	6 8							mačka	Scilliorhinus stelarais	morska mačka
de chadelis	6 8							lando-vina	(Selachii spp.?)	morski pes
de squadr	6 8			squaena	4	Squaena	6	sklat	Squatina squatina	sklat

9 V Benetkah jih imenujejo *albori* oz. *arbori*, v Trstu *riboni*. V viru so navedeni v obeh poimenovanjih. Za te informacije, strokovni pregled znanstvenih latinskih imen ter slovenskih imen rib se na tem mestu iskreno zahvaljujem dr. Lovrencu Lipeju.

Pula (ime po viru) 1331	cena den. za libro	Reka 1530	Šibenik 1628	Koper (ime po viru) 1734	cena solid za libro	Koper (ime po viru) 1781	cena solid za libro	hrv. ime	strokovno ime	slov. ime
de piscipus bo	6 8							pas volonja	Hexanchus griseus	šestero-škrgar
sepe	izven kat.		3	Sepe a occhio	2	Sepe senza osso	5	sipa	Sepia filiouxi	sipa
luline	izven kat.		4	Caramalli	6	Caramali	11	lignja	Loligo vulgaris	lignj
polpi	izven kat.		2			Polpi	5	hobotnica	Octopus vulgaris	navadna hobotnica
agunceli	izven kat.			Zirati al solido n.° 10	10	Zirati	6	gavun	Atherina boteri	gavun
menole	izven kat.	32 za solid	20 za solid	Menole al solido n.°	5 6	Menole	6	gira	Maena spp.	menola
				Moli	4 3	Moli alla libra	8	pišmoj	Merlangus merlangius	mol
				Rombo di maggior peso di lib. sei	12	Rombi da lib. 2 in su	16	rumbač kvrgaš	Psetta maxima	romb ali robec
				Rombo al peso di lib. sei	10	Rombi più piccoli	13			romb ali robec
				Gò zalli grossi	4	Gò gialli grossi	8	glavač pločar	Gobius cobitis	rumeni glavač
						Gò più piccoli	7			rumeni glavač
				Gò bianchi	3	Gò bianchi grossi	7	mliječ	Cf. Afia minuta	beli glavač
						Gò più piccoli	5			beli glavač
				Sardoni	4	Sardoni	6	brgljuni	Engraulis encrasicolus	inčun
				Barniole	4					
				Treglie	6			trilja	Mullus barbatus	bradač (barbon)
				Spari	4	Spari	7	špar	Sparus diplodus annularis	špar
				Bobe	4			bukva		bukva
				Sardele al solido n.° 11	6 8	Sardele al solido n.°	3	srdele	Sardina pichardus	sardela
						Ravacole	6	raža	Raja spp.	male raže
						Albori grossi	10			
						Albori più minuti	8			
						Lucerne	10	kokotič balavac	Trigla lucerna	morski petelin

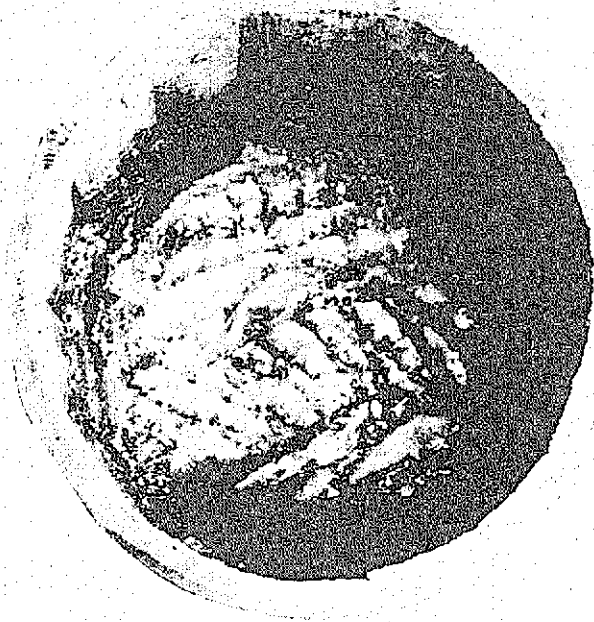
kg, tehta 1000 sardel okroglih 30 kg, skupno s tretjino, ki v primeru stanih rib odpade na sol, pa bi migliar sardel tehtal okroglih 45 kg. In prav v takih mericah še dandanes npr. v ribarnici v Zadru prodajajo soljene sardele. Po pričevanju prodajalke, sicer domačinke iz mesteca Kali na otoku Ugljenu pri Zadru,¹² pa je njihov pravkar preminuli izdelovalec barilov za soljenje rib izdeloval barile po 45 kg ter po 65 kg. Slednji pritrjuje tudi tezi Vlainca (1964, 147), da je baril vselej pomenil

isto mero, tako za vino, žganje, olje in soljene ribe, ter da je beneški baril vseboval 64,386 litra. Temu razmišljanju se vsaj za baril približuje tudi Basioli (1973, 261), ki postavi oceno, da je poln baril tehtal okoli 65 kg, s tem "da je v vsakem barilu sardel bilo okoli 21 kg soli". Vendar nas dokumenti iz obravnavanega časa podučijo, da sardel niso ne merili ne prodajali ne obdavčevali v barilih, temveč v migliarjih.

10 To pomeni število rib za 1 solid.

11 Basioli, 1973, 259, pravi, da je v Istri 1 kg od 30-36 sardel.

12 Zapis z dne 5. 8. 1998 pri avtorju. Ribiči iz Kalija so že od nekdanj, poleg ribičev iz Komize z otoka Vis, sloveli kot eni najboljših ribičev na vzhodnem Jadranu.

Baril oziroma mastel s soljenimi ribami na zadrski tržnici. (Foto: D. Darovec, 1998).
A barrel (mastel) of salted fish at the Zadar market (Photo: D. Darovec, 1998).

Tabela 5: razmerje posameznih merskih enot za soljene ribe.

Table 5: The ratio of separate units of measure for salted fish.

barillo	migliaro di sardelle	mastello	libbre (0,477)	kg
1	1,44	2,725	136	65
	1	1,88	94	45
		1	50	23,85

Tako na podlagi navedenega lahko za mere zaključimo, da so se za posamezne vrste rib uporabljale tudi različne merice, ceniki in nenazadnje obdavčitve, kot so bile nakazane že zgoraj.

Soljene ribe so bile praviloma manj obdavčene od svežih, kar je bilo verjetno namenjeno spodbujanju pridelave in proizvodnje soljenih rib ter s tem ribiške dejavnosti kot take, saj je prav uveljavljeni način soljenja rib ribičem omogočal kolikor toliko reden dohodek skozi vse leto in na ta način tudi razvoj same gospodarske panoge.

KOLIČINA ULOVA IN VIŠINA ZASLUŽKOV

Doslej navedeno vsekakor izpričuje precej bolj razvejano ribiško dejavnost v Piranu kot v Kopru. O tem nas prepričuje tudi višina ribjega daca, ki je v Piranu v primerjavi s koprskim prav zavidljivo večja.

Kot prikazuje spodnja tabela z grafikonom, je višina pobranega daca v Kopru skozi vse obravnavano obdobje dokaj konstantna, čeprav moramo vedeti, da gre pri koprskem dacu za dva davka, in sicer za delež, ki je pripadal fiskalni komori, to je dac iz ribarnice, medtem ko se je dac od ribjih lovišč stekal v koprsko komunsko blagajno. Ta je leta 1748 znašal 600 lir (M/1057, 289), leta 1768/9 800 lir (M/1057, 383-5), leta 1787 804 lir (M/1061, 70), leta 1794 pa je znašal 1311 lir (M/1061, 136), in ravno tako kaže neko konstantnost. Če poskušamo te podatke malce simulirati v zvezi s povprečnim povpraševanjem oziroma prodajo rib v Kopru, pridemo na podlagi podatka, da je znašal dac 1 denariča na vsak solid prodane ribe ter z upoštevanjem višine pobranega daca 2.773 lir leta 1787, tako iz komunske (804 lir) kot fiskalne (1969 lir), in povprečja cene 7 solidov za libro rib iz leta 1781 (s tem, da upoštevamo večje povpraševanje po plavih ribah), do rezultata, da so Koprčani dnevno povprečno kupili 2,48 dkg rib na prebivalca (5000 prebivalcev).

$2773 \text{ lir} \times 240 \text{ (denaričev)} = 665.520 \times 12 \text{ (1 solid)} = 7.986.240 \text{ denaričev od prodaje rib / leto}$

$7.986.240 : 84 \text{ (7 solidov} \times 12) = 95.074 \text{ liber (teže)}$

$95.074 : 365 \text{ (dni)} = 260 : 5.000 \text{ (preb.)} = 0,052 \text{ libre} \times 0,477 = 0,0248 \text{ kg ali } 2,48 \text{ dkg na dan}$

To še ne pomeni, da bi dnevno povprečno pojedli samo toliko rib, kajti ribiči so za svojo uporabo lahko pridržali neomejeno količino, pa tudi drugi prebivalci so lahko lovili ribe ob določenih mesecih neomejeno, se-

Graf: Delež ribjega daca.
Graph: Share of tax on fish.

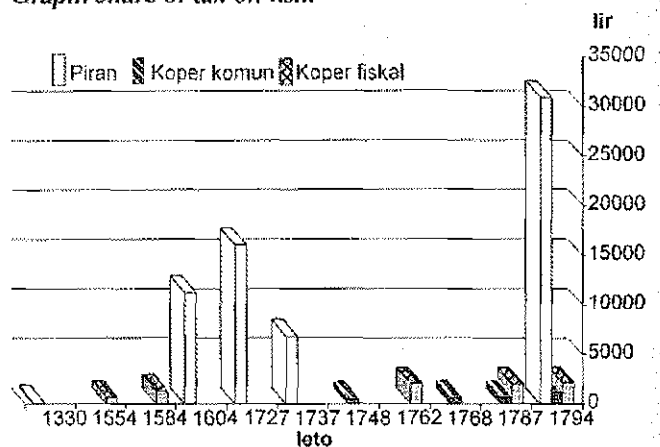

Tabela 6: Zakupljeni daci za ribe po posameznih letih za Koper (fiskalna in komunska blagajna) in Piran (v lirah).
Table 6: Leased excise duties for fish per separate years for Koper (fiscal and communal treasury) and Piran (in liras).

	ok. 1330	1554	1584	1604	1727	1737	1748	1762	1768	1787	1794
Piran	166 ¹³			11270	16075 ¹⁴	ok. 6830 ¹⁵					31000 ¹⁶
Koper komun							600		800	804	1311
Koper fiskal		700	1270 ¹⁷					1993		1969	2100 ¹⁸

veda za svojo uporabo, vendar nam ta izračun potrjuje domnevo, da so Koprčani vsaj uradno lovili zgolj za uporabo na domačem trgu, medtem ko Pirančani s svojim davčnim iztržkom od ribolova nedvomno dokazujejo, da je šel pretežni del v nadaljnjo prodajo.

IZVOZ IN KONTRABANT Z RIBAMI

Seveda pa se niti Pirančani vsaj v 18. stoletju niso mogli primerjati z Rovinjčani, ki so jih po ulovu in iztrženem dachu presegali v skoraj enakem razmerju kot Pirančani Koprčane. Porast ribolova v Rovinju oziroma količine soljenih rib nakazuje že poraba soli v ta namen. Rovinjčani namreč sami niso pridelovali soli, temveč so jo uvažali iz drugih istrskih krajev, v prvi vrsti iz Pirana in Kopra. Za razporejanje istrske soli po beneškoistrskih krajih je bil zadolžen koprski podestat in kapitan, ki je od beneškega senata leta 1707 dobil dovoljenje vsakoletnega izvoza 100 modijev soli v Rovinj po ceni 6 dukatov za modij, "ker se je povečevala potreba po soli zaradi večjega ulova sardel ter za konzerviranje oliv", medtem ko je od leta 1692 v Rovinj prihajalo le 50 modijev koprskje soli (SM, 5. 5. 1707). Leta 1712 so Rovinjčanom za potrebe soljenja rib namenili še dodatnih 80 modijev soli na leto (SM, 21. 12. 1712), od leta 1753 pa so v ta namen prejemale 360 modijev soli (Benussi, 1888, 148). Zanimivo pri tem je, da je bila cena soli za te potrebe do trikrat dražja od odkupne cene, ki so jo Benečani priznavali tako Pirančanom kot Koprčanom (Darovec, 1998, 183-185). Tudi zaradi tega je za potrebe soljenja rib cvetel kontrabant s soljo, morda pa še bolj zato, da so s kontrabantirano soljo prikriji dejanski pridelek soljenih rib, ki je nato šel po skrivnih poteh v bližnje in daljnje beneške in nabeneške kraje brez plačila predpisanih davščin, saj so beneške oblasti prav z nadziranjem prodaje soli poskušale vršiti tudi nadzor nad pridelavo soljenih rib.

Razvoj lova na sardele se je namreč v beneški Istri

poznal tudi po dohodkovni plati. V času med letoma 1731 in 1733 je po poročilu nekega beneškega uradnika znašal letni prihodek od ribištva v Rovinju 60.000 dukatov (AMSt 16, 123), na državni ravni pa naj bi Benečani leta 1744 na račun istrskih soljenih rib zaslužili 31.500 dukatov (Benussi, 1888, 160). Po drugem viru naj bi Rovinjčani v prvi polovici 18. stoletja samo od soljenih sardel zaslužili letno 50.000 dukatov (AMSt 25, 10).

Kot v drugih kolikor toliko donosnih istrskih gospodarskih panogah pa se tudi v ribištvu kot posledica pretirano visokih beneških obdavčitev kaj kmalu uveljavljuje kontrabant, razvejan po že uveljavljenih in znanih poteh oziroma valovih na prav tako že uveljavljene trge za istrsko blago: Trst in Furlanijo, pa tudi v Senigalijo, Ancono, Rimini, papeško državo in v druge kraje ob zahodnojadranski obali izven območja Beneške republike.

Vendar pa tega tihotapstva ni podpirala le beneška nerazumna in egoistična politika z visokimi davščinami za obvezen izvoz slanih rib na beneški trg (26%). Ne le, da so v istrskih vodah dopuščali espanzijo ribičev iz Chioggie, temveč so na istrske ribiče tako močno pristiskali na vse mogoče načine, da so morali ti v Benetkah prodajati svoje pridelke le določenim trgovcem, ki so soljene ribe odkupovali po nizkih cenah (Benussi, 1888, 163). Ko je bil npr. leta 1741 tudi Palmanovi dodeljen privilegij uvoza soljenih rib za vso Furlanijo in je kljub prav tolikšni davčni stopnji v Istri porasel interes za dovolilnice izvoza na ta trg, je beneški generalni načelnik za Jadran (*Provveditore generale del Mar*) zahteval od beneškega senata, naj istrskim ribičem omeji število dovolilnic (Rel., 1741). Za vsak prevoz soljenih rib po morju so namreč morali ribiči imeti posebna dovoljenja oziroma potrdila (*bolete*), ki so vsebovala natančne podatke o lastniku prevoznega sredstva, količini blaga, namembnosti, datumu odhoda in celo iztovora (L'Istria, 1852, 14). Če so ribiče pri prevozu zalotili brez teh dovolilnic, so jih kot tihotapce obsodili

13. Za komunska lovišča v Strunjanu, Fažanu in Sečovljah (Mihelič, 1985, 33).

14. Sečovlje 10502 lir, Fažan 2066, Trošarina na ribe 3507 lir, kar je skupno 61% vsega proračuna Pirana (Basioli, 1966, 172).

15. S tem, da sta bila tedaj zakupljena dacia za ribja lovišča in za pekarnje; če odštejemo dac za pekarnje iz leta 1727, ko je ta znašal 1842 lir, dobimo ta znesek (Pahor, 1972, 238).

16. Basioli, 1966, 173, pravi, da je Piran iztržil na račun prometa z ribami 5.000 dukatov v nekem kasnejšem obdobju (po 1727).

17. Rel., 6, 406: 1585 pa naj bi dacar za ribe v Kopru pobral 1593 duk in 3 lire (Basioli, 1966, 171).

18. Rel., 10, 337; Basioli, 1966, 171.

na visoke denarne in zaporne kazni, pogosto pa tudi na izgon (prim. Leggi, 1683, 32-39). Zato so se istrski ribiči znašli, kot so se pač mogli, tudi tako, da so prevažali ribe z dubrovniškimi ali papeškimi barkami (Basioli, 1973, 270), da so z lokalnimi uradniki, ki so izdajali dovolilnice za prevoz kot dokaz o plačilu carine, sklepali nezakonite posle (prim. Rel., 1640), predvsem pa tako, da so se večkrat vozili z istimi dovolilnicami brez vpisanega datuma ali pa celo tako, da so pristojnim uradnikom prijavili tolikšen ulov, kolikor so ga namenili za izvoz v Benetke, druge ribe pa so solili kar na barkah med prevozom v tihotapljene kraje, ne da bi sode z ribami pokrili, in če so po naključju naleteli na čuvaje, so se izgovorili, da ribe še niso pripravljene za prodajo in da jih ravno vozijo k pristojnim uradnikom v znamenek (Parenzo, 1894, 18).

Čeprav so Benečani v vsem 17. in 18. stoletju istrski obali namenili dve do štiri vojaške ladje prav za preprečevanje vsakovrstnega tihotapstva (cf. SM, 1644, 6.10.; SR, 1669, 7.12., 1670, 31.1.; Rel., 1669, 1742, 1774, 1780, 1788, 1795), se je to tudi na področju ribolova in zlasti ribjih izdelkov silno razmahnilo, saj se je zaradi vse večjega ulova na odprtem morju še posebej v 18. stoletju precej povečalo število ribičev in ribiških družin, ki so npr. leta 1780 v Rovinju predstavljali že 32% vsega aktivnega prebivalstva (Benussi, 1888, 151). Tako koprski podestat in kapitan Vicenzo Balbi leta 1764 poroča beneškim oblastem, da nadzor nad ribjim ulovom včasih ni bil problematičen, odkar pa se vse več ribičev odpravlja na odprto morje, a se jih vsak dan ne vrača več domov, temveč tam ostajajo po petnajst dni, je uspešen nadzor nad njihovim pridelkom skoraj nemogoč, saj ribiči solijo ribe blizu svojih lovišč ter jih nato takoj prodajo inozemnim kupcem, ki jih prevzemajo s svojimi tovornimi ladjami. V tem letu naj bi 160 rovinjskih ribiških družin proizvedlo okoli 20.000 barilov soljenih sardel, od katerih pa jih je le 5.000 prišlo v Benetke, druge so po raznih tihotapskih poteh namenili v kraje zunaj Beneške republike (Basioli, 1973, 270).

Precejšen odjemalec istrskih soljenih rib je bila tudi avstrijska Furlanija, kjer naj bi bili istrski ribiči prav tako leta 1764 prodajali baril soljenih rib po ceni dobrih 19 florintov (Parenzo, 1894, 24). To je bila višja cena za baril, kot jo je očitno dosegala prodaja v Benetkah, pa še davka jim ni bilo treba plačati, kajti če upoštevamo, da je v drugi polovici 18. stoletja florint veljal 5 lir in 5 solidov (Boeria, 1856, 274), so za baril soljenih rib plačevali dobrih 100 solidov, medtem ko na beneškem trgu ni dosegal prodajne cene 100 solidov, če je 26% dac na baril veljal 20 solidov.

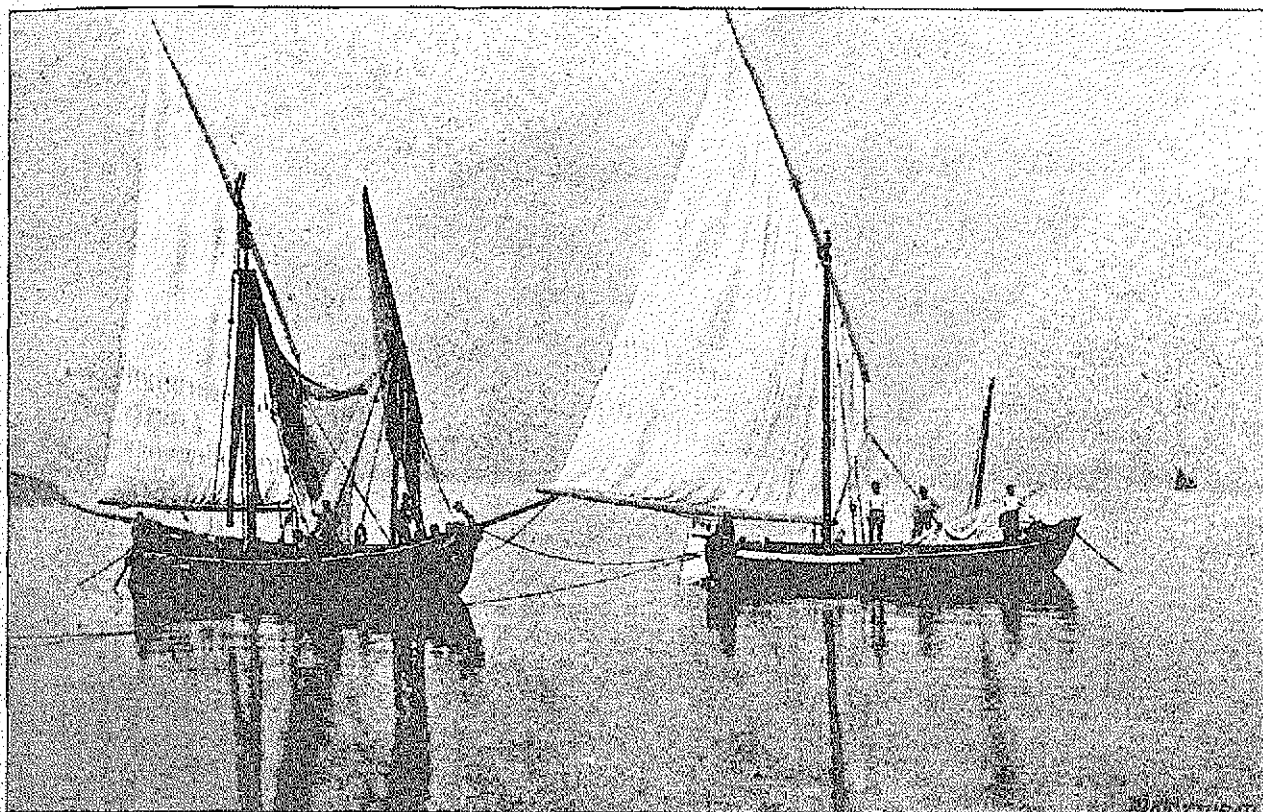
Ob koncu 18. stoletja naj bi po podatkih dveh istrskih kronistov na zahodni istrski obali proizvedli kar

100.000 barilov soljenih rib, od katerih so večino izvozili v Trst, Reko, nekoliko pa tudi v Benetke (Basioli, 1973, 271). Toda tudi tedaj so bili tako Furlanija kot papeška država in drugi nebeneški kraji ob Jadranu stalni odjemalci istrskih ribjih pridelkov (Rel., 1773; 1788). Koprski podestat in kapitan Mattio Dandolo leta 1788 poroča, da "Trst in Friul z zadovoljstvom sprejemata kontrabantirano istrsko olje, sol in soljene ribe, papeška država pa les za kurjavo in soljene ribe, ki jih tja prevažajo pod pretvezo, da gredo v Benetke. Podestati nemočno in z odprtimi očmi gledajo ta škandal, z nezmožno vojsko, ki jo vodijo neusposobljenimi kadri, pa si ne morejo pomagati, tako da v kotu stisnjena nadzorna funkcija koprskega načelnika ne more nadzirati več kot 100 milj dolge obale, polne možnih skrivališč, še posebno v Rovinju in Piranu, kjer so najbolj nagnjeni h kontrabantu." V tedaj značilnem slogu Mattio Dandolo še priblija: "*Dio Signore custodisca e difenda mai sempre quella Provincia, e lo stato tutto da tali maligne influenze*" (Rel., 10, 325).

Vendar razloge za tako početje ne gre iskati le med Istrani, kot to v svojem poročilu okoli leta 1789 ugotavlja beneški svetnik Battaglia. Tedaj veliko pikrih izreče na račun beneške davčne zakonodaje v Istri, ki ji pripisuje krivdo za tako ubožno stanje v deželi. Ne gre mu v račun, kako se v deželi, ki je vsa obdana z morjem, ne more razviti trgovina z ribištvom, saj "kar se tiče ribolova, sploh ni moč govoriti o dnevnem zalaganju s svežimi ribami, ki so prav tako obremenjene z daci in številnimi pristojbinami, temveč o dobavi rib, namenjenih vsakovrstni obdelavi in konzerviranju glede na vrsto rib in želje potrošnikov." Številne napake administracije so po njegovem razvidne še iz dejstva, "na katero opozarja v svojih pismih tudi fiskačni komornik: Istra je imela pomanjkljivo preskrbo s soljeno ribo, ob enem pa je z njo trgovala, kajti kaj je bolj normalnega kot uporaba svojega lastnega proizvoda, ne pa da ga morajo za svoje potrebe nabavljati izven dežele. Tako nenavaden pojav je razložljiv samo z neustreznim davčnim sistemom, ki velja v provinci" (L'Istria, 1847, 44-45, 180-183).

Zaviralna davčna politika Beneške republike pa je končno prinašala še največ škode samemu beneškemu proračunu. Medtem ko so v prvi polovici 18. stoletja na račun ribjega pridelka imeli znatne davčne prihodke, so ti kljub izkazanemu konstantnemu porastu proizvodnje v drugi polovici 18. stoletja prav tako konstantno padali. Še leta 1762 je bil koprski podestat in kapitan Vicenzo Gritti dokaj zadovoljen z 8.000 dukati, iztrženimi na račun daca za soljene ribe v Istri (Rel., 10, 106), kar pomeni, da jim je uspelo obdavčiti slabih 50.000 barilov.¹⁹ Toda že od maja 1764 do oktobra 1772 so beneške oblasti obdavčile le 55.752 barilov soljenih rib

19 8.000 dukatov - 49.600 lir - 992.000 solidov: 20 (dac na baril) - 49.600 barilov.

*Koprski ribiči na morju (Fotodokumentacija Pokrajinski muzej Koper).
The Koper fishermen at sea (Photodocumentation Regional Museum Koper).*

Tabela 7: Prihodki beneške državne blagajne od istrskega ribištva in prihodki Rovinjanov od te dejavnosti (v lirah).

Table 7: The Venetian treasury's income from Istran fishing and income of the people of Rovinj from this trade (in liras).

kraj/leto	1733	1737	1744	1762	1772
Benetke			195300	49600	6560
Rovinj	372000	310000			

(Stulli, 1955, 48), to je povprečno okoli 6.560 barilov ter prav toliko lir oziroma le 1.058 dukatov dohodka na leto od tega proizvoda.

Ni torej čudno, da so Benečani zmeraj bolj tarnali nad istrskimi ribiči pa tudi drugimi Istrani, ki so se ukvarjali s katerokoli drugo razmeroma donosno gospodarsko panogo, saj so tudi zanje veljali strogi davčni predpisi in visoke obdavčitve, predvsem za oljčno olje (Darovec, 1998a, 42-47), sol in vino (Darovec, 1995,

124-135). S tem pa še zdaleč niso bili najbolj prizadeti beneški proračun in dohodki posameznih istrskih komunov, za katere so vselej tako silno skrbeli istrski podestati v svojih poročilih osrednjim beneškim oblastem, temveč so bili predvsem načeti medčloveški in družbeni odnosi ter kršene pravne in civilizacijske norme, kajti v tihotapstvo skorajda po sili razmer privedeno beneško-istrsko družbo so dodatno obremenjevale številne kazenske obsodbe z visokimi denarnimi in zapornimi kaznimi, z izgoni najvitalnejšega prebivalstva pa se je še večalo število odpadnikov in razbojnikov, ki so zlasti na istrskem podeželju oblikovali svojstvene družbene odnose, temelječe na ustrahovanjih in prisili (prim. Bertosa, 1989). Pri teh nečednostih niso prav nič zaostajali pripadniki vrhnjih slojev beneškoistrske družbe, predstavniki mestnega plemstva, ki pa so se okoriščali predvsem z raznimi goljufijami in poneverbami pri upravljanju javnih sredstev, torej z denarjem, ki so ga že s tako težavo v obliki davščin odvajali pridelovalci istrskih proizvodov. In začaran krog je bil tako sklenjen.

FISHING OF NORTHWESTERN ISTRA DURING THE PERIOD OF THE VENETIAN REPUBLIC

Darko DAROVEC

Science and Research Centre of the Republic of Slovenia, Koper, SI-6000 Koper, Garibaldijeva 18

e-mail: darovec@zrs-kp.si

SUMMARY

The article discusses - on the basis of the Venetian legislation, town statutory decrees, tax regulations, prices and other historical sources and available literature - the fishing of northwestern Istra as one of its major branches of economy at that time. It was practised not only by fishermen but also by fish salesmen, fish salterers and processors, net makers and menders, boat and ship builders, suppliers of various kinds of bait (particularly for catching anchovies), makers of barrels for fish salting, transporters of fresh and salt fish, and many others. Fish were an extremely important alimentary necessity, especially for the people living in towns; for food supply was very difficult, particularly at the time when wars and various epidemics were raging in this part of the world.

Although Charles the Great proclaimed, as early as in 804, that the sea was a public weal and that fishing could therefore be practised by everybody, this traditionally remunerative business was soon profited mostly by the owners of fishing grounds, i.e. by various communes as well as lay and ecclesiastic lords. It is understandable, therefore, that the written decrees issued on the basis of the actual common law found a place of honour in almost all of the statutes of the Istran communes. The majority of them remained valid, with various additional clauses and amendments, until the end of the 18th century and even during the first years of the 19th century, although the conditions in Istran fishing had changed a great deal especially after the second part of the 17th century. Fishing provided relatively high earnings particularly for the people of Piran as a result of the favourable position of fishing grounds as well as of their ability to adapt to the various fishing techniques, for at least since the end of the 15th century, namely at least two centuries earlier than known from literature, they had been fishing in the open sea. In Koper, Izola and Muggia; however, fishing was practised mainly for domestic needs. While the regulations of the Istran mediaeval town statutes speak predominantly of coastal fishing, the fishing trade's rise in the 17th and 18th centuries was due almost exclusively to the fishing in the open sea, which as a result of much greater catch enabled further processing of the caught fish. The turning point in this branch of economy was pelagic salt fish, mainly anchovies that were, as a more lasting product, in increasingly greater demand on the international market. Due to the already firmly established fishing in the open sea, the leading role in Istran fishing was at this time assumed by Rovinj, which undoubtedly greatly contributed towards the fact that this place became one of the most important Istran centres with the largest number of inhabitants. Some people attributed this "miracle" to the discovery of Biasi Caenazzi, who had found out that anchovies were extremely fond of small crushed crustaceans, which enables the fishermen to fish with standing nets during the day as well.

The higher earnings gained through fishing and fish processing brought also higher state and communal tax liabilities, which in turn caused increasingly greater tax evasion and gave rise to smuggling, particularly in the direction of Trieste, Friuli and some western Adriatic towns.

Key words: history, economy, fishing, Koper, Piran, Rovinj, town statutes

KRATICE

AMSI - Atti e Memorie della Società Istriana di Archeologia e Storia Patria. Poreč 1884 - .

AST - Archivio di Stato di Trieste (Državni arhiv v Trstu).

ASV - Archivio di Stato di Venezia (Državni arhiv v Benetkah).

PAK - Pokrajinski arhiv Koper.

PAK. PA - Pokrajinski arhiv Koper. Piranski arhiv.

VIRI IN LITERATURA

CAP. DAC - Capitoli per li Pubblici Dazj della Camera Fiscal di Capodistria, formati Dal Magistrato Eccellentissimo De' Deputati, ed Aggiunti sopra la Provision del Dinaro, ed approvati Dall'Eccellentissimo Senato, Benetke 1759, 1774, 1790, 1795 (v: ASV. DAPD, 690, 699; PAK. PA. Stampati).

CSM - ASV. Cinque Savi alla Mercanzia.

- DAPD** - ASV. Deputati, ed Aggiunti sopra la Provision del Denaro Pubblico.
- LD** - PAK. PA. Kodeksi, XIV. Liber daciai, 1588-1791
- Leggi (1683)** - Leggi, Decreti e Terminazioni del Ser.mo Magg.r Cons.o etc., Concernenti il buon gouerno dell'Istria. Valerio Da Riva, Pod.tà e Cap.o di Capodistria. (BCT).
- Leggi (1757)** - Leggi Statutarie per il buon governo della Provincia d'Istria. Delle Comunità, Fontici, Monti di Pietà, Scuole, ed altri Luochi Pii, ed Offizj della medesima. Lorenzo Paruta, Podesta e Capitano di Capodistria. (PMK).
- M/** - Označevanje arhivskih enot po Inventarju F. Majerja (1904) in številki mikrofilmskega posnetka v: AST. Antico archivio municipale di Capodistria (Stari koprski občinski arhiv).
- Rel.** - Relazioni dei Podestà e Capitani di Capodistria, v: AMSI, 6-8/1890-92, 10/1894, 13/1897.
- SM** - Senato Mare (1440-1797), v: AMSI, 7/1891, 9/1893, 11-17/1895-1901.
- SMi** - Senato Misti (1332-1440), v: AMSI, 3-5/1887-1889.
- SR** - Senato Rettori (1630-1797), v: AMSI, 18-20/1902-1904, 22-23/1906-1907.
- STIZ** - Statut Izole; objava: Moritani, L.: Isola ed i suoi Statuti. AMSI 3 (1887), 4 (1888), 5 (1889).
- STKP** - Statut Kopra; objava: Statut Koprskega komuna iz leta 1423 z dodatki do leta 1668 (Lo statuto del comune di Capodistria del 1423 con le aggiunte fino al 1668). Za objavo priredil L. Margetič, Pokrajinski arhiv Koper - Center za zgodovinske raziskave Rovinj, Koper-Rovinj, 1993.
- STPI** - Statut Pirana; objava: Pahor M., Šumrada J. (1987): Statut piranskega komuna od 13. do 17. stoletja. Ljubljana, SAZU.
- STPU** - Statut Pule; objava: Benussi, B. (1911): Statuto del comune di Pola. AMSI 27.
- Basioli, J. (1963)**: Razvitak ribarstva na zapadnoj obali Istre. Problemi sjevernog Jadrana, Rijeka, 1, 75-151.
- Basioli, J. (1966)**: Trgovina i raspodjela morske ribe na obalama Istre u prošlosti. Jadranski zbornik, Pula, Rijeka, 6, 165-196.
- Basioli, J. (1973)**: Lov male plave ribe obalama Istre u prošlosti. Jadranski zbornik, Pula, Rijeka, 8, 257-279.
- Basioli, J. (1978)**: Ribarski propisi u statutima istarskih primorskih komuna. Jadranski zbornik, Pula, Rijeka, 10, 119-158.
- Benussi, B. (1888)**: Storia documentata di Rovigno. II. izdaja. Trst, 1977.
- Benussi, B. (1924)**: L'Istria nei suoi due millenni di storia. Trst.
- Bertoša, M. (1989)**: Zlikovci i prognanici. Socijalno razbojništvo u Istri u XVII. i XVIII. stoljeću. Pula, Istarska književna kolonija "Grozđ".
- Boerio, G. (1856)**: Dizionario del dialetto Veneziano. Benetke, Premiata Tipografia di Giovanni Cecchini Edit.
- Bratti, R. (1905)**: Un'inchiesta sulla pesca in Istria e Dalmazia. Koper, Pagine Istriane, III, 2 in 3.
- Cherini, A. (1970)** (pseudo. Giustino Poli): La pesca in Istria negli anni tra il 1700 e il 1800. Trst, Pagine Istriane, IV. S., XXX, 27, 48-60.
- Darovec, D. (1995)**: Vinogradništvo in vinarstvo kot poglavitna gospodarska panoga v severni Istri v obdobju Beneške republike. V: Dežela refoška. Vinogradništvo in vinarstvo slovenske Istre. Knjižnica Annales 10. Koper, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, 121-140.
- Darovec, D. (1998)**: Gospodarstvo severozahodne Istre v obdobju zatona Beneške republike (16.-18. stoletje) v luči delovanja zastavljalnic "Monte Di Pietà" v Kopru in Piranu. Koper, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino (doktorska disertacija).
- Darovec, D. (1998a)**: Proizvodnja oljčnega olja kot osrednja gospodarska panoga slovenske Istre v preteklosti. Glasnik ZRS Koper, 5, 36-49.
- Gestrin, F., Mihelič, D. (1990)**: Tržaški pomorski promet 1759/1760. Ljubljana, SAZU.
- Herkov, Z. (1971)**: Mjere Hrvatskog primorja s osobitim osvrtom na solne mjere i solnu trgovinu. Posebno izdanje historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu, Rijeka, 4.
- Herkov, Z. (1974, 1977)**: Prinosi za upoznavanje naših starih mjera za dužinu i površinu. Zbornik Historijskog instituta JAZU, Zagreb, 7, 61-151, 8, 143-215.
- Herkov, Z. (1978)**: O istarskim šupljim mjerama od kraja XVIII do polovice XIX stoljeća. Jadranski zbornik, Rijeka-Pula, 10, 353-392.
- Herkov, Z. (1983)**: Još nešto o starim mjerama Hrvatskog primorja i Istre. Jadranski zbornik, Rijeka-Pula, 11, 219-254.
- Herkov, Z. (1985)**: Dodatak uz stare mjere Hrvatskog primorja i Istre. Jadranski zbornik, Rijeka-Pula, 12, 459-521.
- L'Istria (1846-1852)** di Pietro Kandler. Trst.
- Kramar, J. (1988)**: Izola - mesto ribičev in delavcev. Koper, Lipa.
- Mihelič, D. (1985)**: Neagrano gospodarstvo Pirana od 1280 do 1340. Ljubljana, SAZU.
- Mihelič, D. (1989)**: K osvetlitvi nekaterih votlih mer srednjeveškega Pirana. Kronika, Ljubljana, 27, 1-2, 22-26.
- Mihelič, D. (1991)**: Mestni vsakdan v obdobju baroka v luči različnih pisanih virov (Piran, 1600-1602. Annales, Koper, 1, 1, 91-102).
- Mihelič, D. (1998)**: Piranski zaliv: k tradiciji ribolova in ribolovnih pravic. Koper, Annales 14/98, series historia et sociologia 5.
- Parenzo, A. (1894)**: Un'inchiesta sulla pesca in Istria e Dalmazia. Benetke.
- Scottoni, G. F. (1773)**: Illustrazione dei pesi et delle misure di Venezia. Tavole tre. Benetke.
- Stulli, B. (1955)**: Borba oko ribolova u obalnom moru Istre. Split.

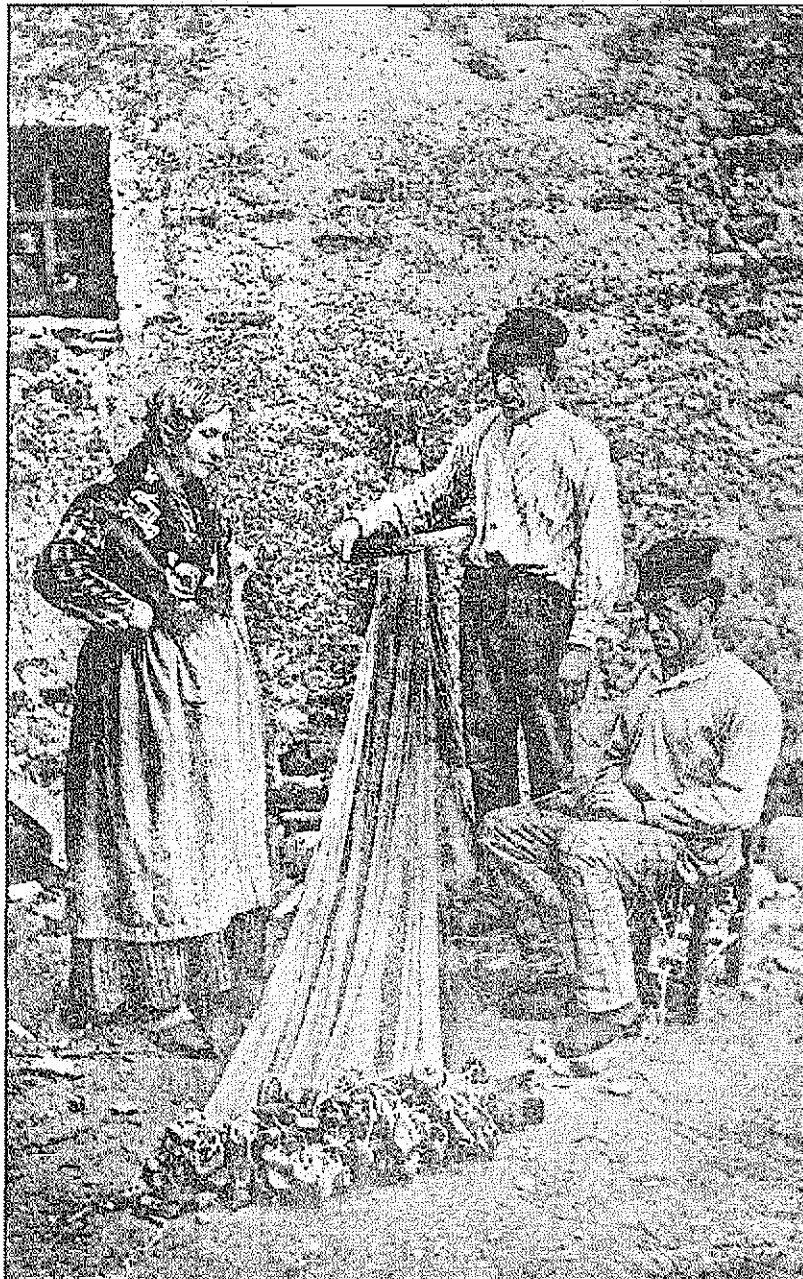
Umek, E. (1970): Ribištvo in ribolov. V: Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev. Zgodovina agrarnih panog I. Ljubljana, SAZU, 495-520.

Vinja, V. (1986): Jadranska fauna. Etimologija i struktura naziva. I-II. Split, Logos.

Vlajinac, M. (1964): Rečnik naših starih mera u toku vekova. Beograd, Posebna izdanja SANU, 1, 349/40, 1961; 2, 372/47, 1964; 3, 418/63, 1968; 4, 472/74, 1974.

Zalin, G. (1976): Economia e produzione olearia nell'Istria nel secondo Settecento. Rim, Economia e Storia, 2, 177-220.

Županović, Š. (1993): Ribarstvo Dalmacije u 18. stoljeću s posebnim osvrtom na rezultate suvremenih istraživanja. Split, Književni krug.

*Koprski ribiči na kopnem (Fotodokumentacija Pokrajinski muzej Koper).
The Koper fishermen on land (Photodocumentation Regional Museum Koper).*